

Türkiye’de Katılım Bankalarının Finansman Yöntemleri

Gönül ÇİFÇİ¹

GİRİŞ

Bankalar sundukları hizmetler, hizmetlerin çeşitliliğindeki artışlar, ekonomik hayattaki değişimler gibi nedenlerle günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bugün para transferleri, kredi ve banka kartları, krediler, sigortacılık hizmetleri, finansal araç alım-satımı, yatırım danışmanlığı, saklama hizmetleri gibi birçok ürün ve hizmet seçeneği sunan önemli finansal kuruluşlardır. Toplumlarda herhangi bir sebeple sadece bir defa dahi olsa bankacılık hizmetlerinden faydalanmamış kimse yoktur. Bu nedenle bankalar, para piyasaları başta olmak üzere tüm finansal piyasaların önemli bir aktörüdür.

---

1 Dr.Arş.Gör. Adıyaman Üniversitesi, İİBF/İşletme Bölümü, gcifci@adiyaman.edu.tr, ORCID ID: 0000- 0002- 5788- 7461

Bir risk paylaşım ve fon aktarım mekanizması olan bankalar tasarruf sahipleri ile kaynak ihtiyacında olanlar arasında bir çeşit aracılık görevine sahiptir. Tasarruf sahiplerinin fon fazlalığı bankalar aracılığıyla tasarruf sahiplerinin getiri kazanabilecekleri bir yatırıma dönüşecektir. Bankalar, kaynak ihtiyacı içerisinde olanlara tasarruf sahiplerinden elde ettikleri fonları krediler aracılığıyla kullandırarak bu ihtiyacı karşılamış olurlar.

Gerçek ve tüzel kişilerden sağlanan fonları kullanarak piyasaların fon ihtiyacını temin eden bankaların fon aktarım mekanizması oldukça önemlidir. Öyle ki merkez bankaları dahi belirlediği para politikalarının birçoğunu bankalar aracılığıyla piyasalarda uygulayabilmektedirler.

Sümerler'e ait olan ve M.Ö. 3500 yılından kalan "Kızıl Tapınak", bilinen ilk bankadır (Bayındır, 2005). Tapınak sahipleri tüm bu ürün ve eşyaları ihtiyaç duyanlara kiraya vermeye başlamış ve ürünün sahiplerine de kira ücretini aktararak bir nevi fon transferi yapmaya başlamışlardır. Bankacılık faaliyetlerini başlatan bu evrenin devamında ise ticari faaliyetler bankalara ivme kazandırmıştır. Zamanla artan ticari işlemler bir yerde bankacılığın gelişimini zorunlu kılmıştır. Ayrıca, artan bu ticari işlemler bankaların konusunu tarım ürünlerinden menkul kıymetlere dönüştürmüştür (Döndüren, 1984). Gücü yıllar içerisinde artan bankacılık sektörü Dünya genelinde 2022 yılının ikinci çeyreğinde 7,3 trilyon avro piyasa kapitalizasyonuna ulaşmıştır (Statista, 2022). Ayrıca yapısal olarak da daha karışık hale gelmiş ve farklı banka türleri oluşmuştur. Genel olarak mevduat bankaları, katılım bankaları, yatırım ve kalkınma bankaları ve kıyı bankaları farklı bankacılık türleri olarak sıralanabilir.

Bireylerin kullanabileceği ve Türkiye'de faaliyet gösterebilen bankacılık türleri ise mevduat ve katılım bankalarıdır. Mevduat bankalarına göre daha yeni bir bankacılık türü olan katılım bankaları bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Türkiye'de katılım bankacılığı ve bu bankaların müşterilerine sunduğu kredi türleri hakkında bilgi verilerek hem alan yazına katkı sağlanması hem de

katılım bankası mevcut & potansiyel müşterilerine bilgi sunulması amaçlanmaktadır.

2. Türkiye’ de Bankacılık Sistemi

Dinin faize karşı olan tutumu nedeniyle gelişimi yavaş ilerlemiş olan bankacılık sektörü özellikle Rönesans ve reform hareketleri gibi özgürlük getiren gelişmeler neticesinde faize dayalı bankacılık sistemi oluşarak başta İtalya olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde bankacılık ilerlemeye başlamıştır (Erol, 2006). Sanayi devrimi neticesinde başlayan yerel ve uluslararası göçler, uluslararası ticaretin gelişimi, küreselleşme gibi olaylar neticesinde bankacılığın önemi artmış ve bankacılık sektörü hızlı bir büyüme yaşamıştır (Çifçi, 2020).

Modern anlamdaki ilk bankacılık 1609 yılında Hollanda’da Amsterdam Bankası’ nın kuruluşu ile başlamıştır. Türkiye’ de ise gerçek anlamda bankacılık faaliyetleri Cumhuriyet dönemi ile başlamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de bazı bankacılık çalışmaları olmakla beraber sanayileşme ve dışa açılma politikaları olmadığından bankacılık tam olarak gelişmemiştir. Türk bankacılık tarihinde “Ulusal Bankalar Dönemi” olarak isimlendirilen 1923-1933 yılları arasında farklı amaçlara hizmet etmesi amacıyla devletin isteği üzerine çeşitli bankalar kurulmuştur (Takan ve Boyacıoğlu, 2001; Yardımcıoğlu vd., 2012).

Türkiye’de tüm bankalar 5411 sayılı “Bankacılık Kanunu” na tabidirler ve bu kanununa göre ülkede mevduat bankaları, katılım bankaları ile yatırım ve kalkınma bankaları faaliyet gösterebilmektedirler. Bu üç tür bankanın faaliyetleri kendine özgüdür. Ülkede 54 adet farklı banka bulunmaktadır. Bu bankaların 34 tanesi mevduat bankası, 14 tanesi kalkınma ve yatırım bankası, 6 tanesi ise katılım bankasıdır. Tablo 1’de Türkiye’de faaliyet gösteren bankacılık türlerinin ve bu bankaların şube dağılımına dair bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1- Türkiye Bankacılık Sektörünün Yapısı- 2022

<i>Bankacılık Türü</i>	<i>Banka Sayısı</i>	<i>Yurt İçi Şube</i>	<i>Yurt Dışı Şube</i>
Mevduat Bankaları	34	9800	72
Yatırım ve Kalkınma Bankaları	16	64	0
Katılım Bankaları	6	1258	3
Toplam	56	11122	75

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği ve Türkiye Bankalar Birliği resmi web sitelerinden (www.tbb.org.tr ve www.tkbb.org.tr) elde edilen veriler kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 1’ de ifade edilen bilgilere göre mevduat bankaları en yaygın bankacılık türüdür. Bankaların % 61’i mevduat bankasıdır ve şubelerin % 88’ i mevduat bankalarına aittir. Katılım banka sayısı ise en az olan bankacılık türüdür. Ancak, şube sayısı açısından ikinci sırada yer alan bankacılık türüdür.

Yatırım ve kalkınma bankaları daha çok girişimcileri destekleyerek ülkenin kalkınmasına katkıda bulunmak amacıyla kurulmuş olan bankalar olduğundan diğer bankalar gibi mevduat veya katılım fonu toplamaları yasaktır.

Mevduat bankaları ise tasarruf sahiplerinden mevduat toplama ve bu mevduatları fon ihtiyacı olanlara aktarma yetkisine sahip bankalardır. Mevduat bankacılığı Türkiye’ de tanınmış ilk bankacılık türüdür. Türkiye’deki mevduat bankalarının geçmişi cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uzanmaktadır.

Türkiye İş Bankası ilk mevduat bankası olup milli nitelikte bir bankadır. Bu bankanın görevleri; gayrimenkul alım-satımı yapmak, her türlü sınai ve ticari işlerle uğraşmak ayrıca bu alanlarda faaliyet gösteren işletmelere kredi sağlamak olarak belirlenmişti (Şakar, 2011: 2000; Coşkun, vd., 2012). Türkiye İş Bankası’nın devamında ise sırası ile Ziraat Bankası (1924), Türkiye’nin ilk

kalkınma bankası olan Sanayi ve Maadin Bankası (1925), Emlak ve Eytam Bankası (1927), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (1930) ve Sümerbank (1933) kurulmuştur (Yetiz, 2016). Bu tarihten günümüze kadar birçok banka kurulmuş ve çeşitli nedenlerle kapanmışlardır. Tablo 2 Türkiye’de 2022 yılı itibari ile faaliyet gösteren mevduat bankaları özetlenmektedir.

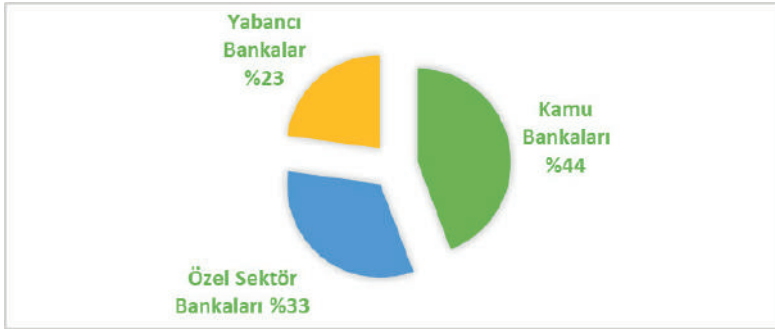
Tablo 2- Türkiye’deki Mevduat Bankaları

Banka Adı	Sermaye Yapılarına Göre Banka Türü	Banka Adı	Sermaye Yapılarına Göre Banka Türü
Akbank		Intesa Sanpaolo S.p.A.	
Anadolubank		JPMorgan Chase Bank N.A.	
Fibabanka		MUFG Bank Turkey	
Şekerbank	Özel	Odea Bank	
Türk Ekonomi Bankası	Sermayeli Banka	QNB Finansbank	
Turkish Bank		Rabobank	
Türkiye İş Bankası		Turkland Bank	
Yapı ve Kredi Bankası		Alternatifbank	
Türkiye Vakıflar Bankası		Türkiye Garanti Bankası	Yabancı Sermayeli Banka
T.C. Ziraat Bankası	Kamu Bankası	Arap Türk Bankası	
Türkiye Halk Bankası		Bank Mellat	
Adabank	TMSF’deki	Bank of China Turkey	
Birleşik Fon Bankası	Bankalar	Société Générale (SA)	
ING Bank		Burgan Bank	
ICBC Turkey Bank	Yabancı	Citibank	
HSBC Bank	Sermayeli	Denizbank	
Habib Bank Limited	Banka	Deutsche Bank	

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği resmi web sitesinden (www.tbb.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

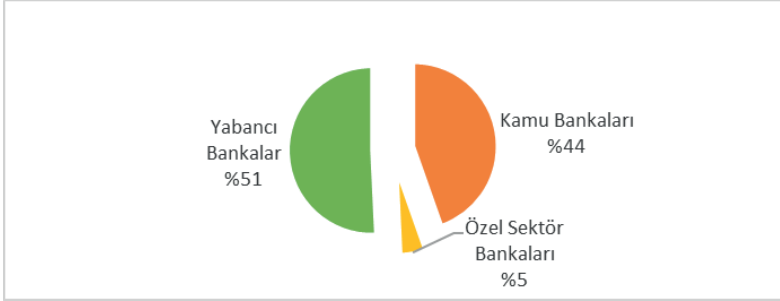
Tablo 2' de Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların sadece üç tanesinin (T.C. Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası ve Türkiye Vakıflar Bankası) kamu sermayeli banka olduğu görülmektedir. Ayrıca özel sermayeli bankalarda da yabancı sermayeli bankaların yoğunluğu bulunmaktadır. Buna rağmen kamu bankaları sektördeki en büyük paya sahiptirler. Grafik 1'de, Türkiye' de faaliyet gösteren mevduat bankaları sermaye yapılarına göre sınıflandırılarak ifade edilmektedir.

Grafik 1- Mevduat Bankalarının Piyasa Payları

Kaynak: Bu grafik yazar tarafından Türkiye Bankalar Birliği (TBB) verileri kullanılarak elde edilmiştir.

Grafik 1'de de görüldüğü üzere mevduat bankalarının %56' sı özel sektör sermayesi (yerli ve yabancı) ile kurulmuş olan bankalar iken %44' ü kamu sermayesi ile kurulmuş olan bankalardır. Yabancı bankalar da sektörde % 23 pay ile varlığını sürdürmektedir. Benzer şekilde katılım bankalarında da özel sektör payı ağırlıktadır. Grafik 2 Türkiye' de katılım bankacılık sektörünün yapısını özetlemektedir.

Grafik 2-Katılım Bankalarının Piyasa Payları

Kaynak: Bu grafik yazar tarafından Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) verileri kullanılarak elde edilmiştir

Grafik 2’ ye göre, mevduat bankacılık sektörü yapısına benzer olarak katılım bankalarının da %44’ ü kamu sermayeli bankalardan, %56’ sı ise özel sektör sermayeli (yerli ve yabancı) bankalardan oluşmaktadır. Ancak yabancı bankaların payı katılım bankacılığında %51 pay ile daha fazladır. Yerli özel bankalar %5 pay ile katılım bankacılığı içerisinde yer alan en küçük kesim olmuştur.

Çalışmanın devam eden bölümünde Türkiye’de katılım bankacılığı ve bu bankacılık sisteminin sunduğu ürün ve hizmetlerden bahsedilecektir.

3. Katılım Bankaları

5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göre mevduat ve katılım bankalarının faaliyetleri şunlardır; mevduat (sadece mevduat bankaları) veya katılım fonu (sadece katılım bankaları) toplamak, kredi vermek, fon transfer işlemleri, çek ve diğer kambiyo senetlerine dair işlemleri yapmak (taahhüt işlemleri de dahil), saklama hizmetleri, müşterilerine kredi kartı, banka kartı ve seyahat çeki vermek, döviz ve kıymetli maden ve taşların alım-satımını yapmak, bunları emanet almak, vadeli işlem ve opsiyon piyasalarının alım-satım işlemlerini yapmak, sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı, ihracı veya

halka arz yoluyla satışına aracılık ve ayrıca ikincil piyasa işlemlerini yapmak, uygun kişilere teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gerçekleştirmek, garantör olmak, yatırım danışmanlığı yapmak, portföy işletmeciliği ve yönetimi yapmak, faktöring ve forfaiting işlemleri yapmak, bankalararası piyasada para alım- satımı işlemlerine aracılık yapmak, finansal kiralama işlemleri (sadece katılım bankaları), sigorta acenteliği ve bireysel emekliliğe aracılık hizmetleridir.

Dünya’ da beraber veya bazı mevduat bankalarının alt birimi olarak faaliyet gösteren katılım bankaları Türkiye’de mevduat bankalarının ikamesi olarak faaliyet göstermektedirler. Çünkü bankacılık kanuna göre bir banka ya mevduat yada katılım bankası olabilmektedir. İslami bankacılık veya faizsiz bankacılık olarak da adlandırılan katılım bankalarının Türkiye’deki ilk 1975 yılında faizsiz bankacılık için kurulmuş olan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası ile başlamıştır. Bu banka, varlığını 1978 yılına kadar sürdürebilmiştir (Esmer ve Bağcı, 2016). Daha sonra 1984 yılında Albaraka Türk Katılım Bankası açılmıştır. Şu anda Türkiye’de altı adet katılım bankası faaliyet göstermektedir. Tablo 3’de bu katılım bankaları yer almaktadır.

Tablo 3-Türkiye’deki Katılım Bankaları

Banka Adı	Sermaye Yapılarına Göre Banka Türü
Albaraka Türk	Özel Sermayeli Banka
Kuveyt Türk	Yabancı Sermayeli Banka
Türkiye Finans	Yabancı Sermayeli Banka
Türkiye Emlak	Özel Sermayeli Banka
Vakıf Katılım	Kamu Bankası
Ziraat Katılım	Kamu Bankası

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği resmi web sitesinden (www.tkbb.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Bankacılık kanununda tanımlanan hizmetler konusunda ve bankacılık fonksiyonları açısından mevduat ve katılım bankaları oldukça benzerdir. Katılım bankaları da mevduat bankaları gibi topladığı fon fazlasını, fon ihtiyacı olan kesime aktarmaktadır. Ancak, kullandığı yöntemler ve uyguladığı ilkeler açısından bazı farklılıkları bulunmaktadır. En bilinen ve temel farklılığı ise bankaya fon sağlayanlara taahhüt edilen faydalardır.

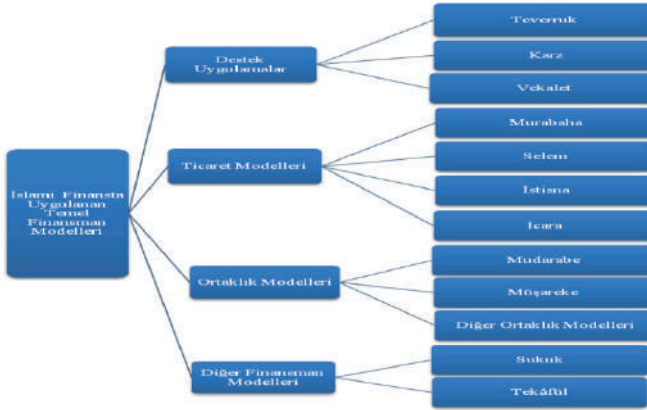
Mevduat bankaları yüzyıllardır fon karşılığı olarak faiz sözünü vermektedir. Bankalar açısından fonun maliyeti olarak da kabul edilen faiz, katılım bankalarının bir noktada ortaya çıkış sebebidir. Katılım bankaları İslamiyet’ te yasaklanmış olan faizden uzak durmakta bunun yerine müşterilerine kar payı veya kar-zarara ortaklık gibi getiriler sunmaktadır. Dolayısı ile katılım bankaları, kâr ve zarara katılma vaadi ile fon toplayıp, bu fonları ticaret, ortaklık ve finansal kiralama gibi yollarla fon talep edenlere aktaran bankalardır (Esmer ve Bağcı, 2016).

Katılım bankalarının müşterilerine karşı sorumlulukları mevduat bankalarına göre daha farklıdır. Katılım bankaları ürünlerini oluştururken faizden uzak durmak ve ayrıca dini yasakları dikkat almak zorundadır. Faizin dışında İslam’ın bankacılık sektörüne karşı yasak koyabileceği diğer hususlar ise; önceden belirlenmiş olan bir getiri, kuralları belirsiz sözleşmeler, haram kılınmış şeyler (kumar, alkol, tütün gb.) ve tekelleşme şeklinde özetlenebilir (Kaytancı vd., 2013). Katılım bankaları finansal araçlarını ve fon karşılığında müşterilerine sunduğu getirileri bu yasaklanmış hususlardan uzak durarak oluşturmuşlardır. Bu şekilde katılım bankaları katılım sigortası (tekafül), yatırım vekaleti, murabaha, murabaha kart, mudarebe, müşareke, karz-ı hasen, selem, istisna, faizsiz bireysel emeklilik sistemi ve sukuk gibi yeni finansal hizmet ve ürünlerin ortaya çıkmasına vesile olmuşlardır (TKBB, 2021). Çalışmanın devamında katılım bankalarının kullandığı bu finansman yöntemleri ve finansal araçların Türkiye’ de uygulamada olan türleri hakkında bilgi verilecektir.

4. Katılım Bankaları Finansman Yöntemleri ve Finansal Araçlar

Katılım bankaları, genel olarak cari hesaplar ve katılma hesapları aracılığıyla tasarruf sahiplerinden fon toplayabilmektedirler ve fonların karşılığında tasarruf sahiplerine katılım payları ödemektedir. Toplanan fonlar ise murabaha, müşarake veya icare gibi çeşitli finansman yöntemleri ile tasarruf ihtiyaçlarına aktarılmaktadır (Gönen ve Gökçen, 2017). Şekil 1 İslami finans kapsamında fon ihtiyacı duyanlara sunulan fonlama yöntemlerini göstermektedir.

Şekil 1- Katılım Bankaları Finansman Yöntemleri

Kaynak: Eren ve Antepli, 2022

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha detaylı bilgiler verilecek olan bu finansman türleri ana hatları ile destek amaçlı olarak sunulan destek uygulamaları, işletmelere sunulan ticaret ve ortaklık modellerinden oluşmaktadır. Türkiye'ye bakıldığında bu finansman yöntemleri içerisinde daha çok finansal kiralama ve ürün ticareti alanlarında ürünler sunulduğu görülmektedir (Apak ve Açıköz, 2011; Kaytancı vd., 2013).

Katılım bankalarının sunduğu kredi/ finansman yöntemlerini, sağlanan fonlardan gelir sağlanıp sağlanamamasına bağlı olarak sınıflandırmak da mümkündür. Buna göre katılım bankaları kredileri üretim ve üretim dışı krediler olarak ele alınacaktır.

Üretim kredileri; müşterilere sağlanan kredilerden bankaya bir gelir sağlayabilen kredilerdir. Üretim kredilerini üretim yapma amacı taşıyan tüm bireysel ve tüzel kişiler kullanabilirler. Bu tür kredilerde bankanın amacı kredi sağladığı müşterisi ile arasında bir alacak- borç ilişkisinden ziyade bir çeşit ticari bağ kurmaktır. Genel olarak üretim kredilerinde krediyi kullanan müşteri yükümlülük olarak ürettiği ürünü bankaya devredebilir, satabilir veya üretim faaliyeti sonucunda oluşan kara bankayı ortak edebilir. Bu nedenle katılım bankaları üretim kredilerinden kardan pay veya ürünün alış/ satış fiyatı arasındaki kar marjından kazanç sağlamış olacaktır.

Üretim dışı krediler ise üretim amacı taşımayan, daha çok bireysel ihtiyaçlar için kullanılan krediler olarak ifade edilebilir. Bu krediler herhangi bir kar amacı gütmeyen, tamamen yardım etmek amacıyla sağlanan kredilerdir. Bu kredilere genel olarak karz-ı hasen denilmektedir (Çelenk ve Çebi, 2019).

4.1. Üretim Kredileri

Üretim kredileri mudarebe, muşareke, murabaha, icare, iktina, bey-i müeccel, selem, istisna, teverruk ve sukuk şekillerinde olabilmektedir. Devam eden bölümde bu kredilerin özellikleri hakkında bilgi verilecektir.

4.1.1. Mudarebe (Emek- Sermaye Ortaklığı)

Bugün katılım bankalarının bir parçası olsa da mudarabanın geçmişi Arap toplumlarında İslamiyet öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır (Rammal, 2003).

Mudarebe, banka ile müşterisi arasında bir çeşit emek-sermaye ortaklığı yaratan bir anlaşmadır. Bu nedenle bir yatırım ortaklığı olarak da ifade edilebilir (Kaytancı vd., 2013; Kaya, 2010). Müşte-

ri yatırım yapmak için krediye ihtiyaç duyuyorsa banka söz konusu yatırımın tamamını finanse eder. Yani bir üretim için gerekli olan tüm sermaye banka tarafından karşılanırken emek faktörü banka kredisini kullanan müşteri tarafından karşılanmaktadır.

Her ne kadar bir çeşit ortaklık olsa da ortaklık sadece elde edilecek kar ve zarar üzerinedir, bankanın işletme üzerinde başka bir hakkı söz konusu değildir. Mudarebe ortaklık türünde ortaklık başlatılmadan önce aktarılacak sermaye miktarı, kar dağılımına ilişkin şartlar ve emek sahibinin (mudaribin) sermaye üzerindeki yetkilerin belirlenmiş olması gerekir (Çelenk ve Çebi, 2019). Ancak elde edilecek kar önceden belli değildir. Taraflar arasında yapılan sözleşmede belirlenen şartların dışında, bankanın finansman sağladığı projeye ve işletmeye müdahale etme yetkisi bulunmamaktadır. Sadece, eğer banka, bariz olarak bir zarar tehlikesi görüyor ise bu zarar etme riskini önleyebilecek müdahalelerde bulunma, işletmenin hesaplarını istediği zaman denetleme, gayri resmi de dahil olmak üzere tüm kayıtları isteyebilme hakkına sahiptir (Parlakaya ve Çürük, 2011).

Kar-zarar ortaklığının olduğu bu sözleşmede kredinin kullanılması durumunda oluşacak olan ortaklık oranları taraflarca uzlaşmalıdır. Vade sonunda krediyi kullanan işletme kar etmesi durumunda belirlenmiş olan oranlarda karı banka ile paylaşır. Zarar olması durumunda ise zararın neden olduğu, zararın oluşmasında müşterinin kusuru olup olmadığı tespit edilmelidir. Eğer zarar edilmesinde müşterinin (işletmenin) bir kusuru yoksa banka söz konusu zararın tamamını üstlenebilmektedir (Kaya, 2010). Bu durum, hem banka için hem de bankanın vekil sıfatıyla yönettiği fonların asıl sahibi olan müşteriler için oldukça risklidir. Verilen kredide zarar ile karşılaşmamak için kredi başvurusunun gerekli bir şekilde incelenmesi doğru olacaktır. Krediye başvuran kişinin mesleki yetenekleri değerlendirilerek söz konusu iş için yetkin olup olmadığına karar verilmelidir (Özulucan ve Deran, 2009).

4.1.2. Muşareke (Musaraka)

Mudarebe sözleşmelerinden farklı bir yöntem olan muşareke yöntemi hem sermayeyi sağlayanın (sermayedar) hem de girişiminin aktif olmasını öngören bir ortaklık yöntemidir. Yeni kurulan veya var olan bir şirkete ortaklık durumunu yaratırken sermayedar açısından bir işletmenin paylarına sahip olmayı sağlar (Eren ve Antepli, 2022). Muşareke taraflarının her ikisi de emek ve sermayeyi belirli bir proje veya iş için ortaya koymaktadırlar. Kar ve zararı da her iki taraf da paylaşmaktadır. Bankalar, bu emek ve sermayeyi sağlayabilecek tarafların bir araya gelmesini sağlarlar. Müşarekeye konu olan iş/ projenin gerçekleştirilmesi için çok sayıda işletme bir araya gelebilir. (Özulucan ve Deran, 2009; Çelenk ve Çebi, 2019).

Sermaye ve yönetimde ortaklık doğuran bu sözleşmede katılım bankası ihtiyaç duyulan sermayenin bir kısmını karşılamalı, diğer kısmını ise müşterinin kendisi sağlamalıdır. Yönetimsel ortaklık boyutunda ise tarafların muhakkak yönetimde yer alacağı söylenemez. Eğer taraflardan biri yönetimde yer almak istemiyorsa, bir yönetim ücreti tahsis edilmek koşulu ile yönetim sorumluluğu diğer tarafa devredilebilir (Parlakkaya ve Çürük, 2011).

Muşareke sözleşmelerinde banka kar-zarar ortaklığı kurduğundan bir kar payı beklentisindedir. Ortaya çıkan kar daha önceden üzerinde anlaşılmış olan oranlarda paylaşılır. Bu oran projeye yatırılan sermaye miktarlarından bağımsız olarak da belirlenebilir (Kaya, 2010).

Bu sözleşmelerde, işe emeğini koyan müşterinin vermiş olduğu sermayeden daha fazla kar payına sahip olabilirler. Zarar olması durumunda ise koşullar farklılık gösterecek ve zararın paylaşımı faaliyet için yatırılan sermaye payına göre yapılacaktır (Eren ve Antepli, 2022).

Daha çok küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) tarafından kullanılacak olan bir muşareke türü bulunmaktadır. Muşareke-i mütenakısa veya azalan ortaklık olarak bilinir. Muşa-

reke-i mütenakısa sözleşmesinde müşteri projeden tamamına sahip olmak istiyorsa, projeden gelir elde etmeye başladığında bankaya periyodik ödemeler yaparak bankanın proje üstündeki paylarını satın almış olur. Yani müşareke taraflarından bir taraf diğer taraf/ tarafların payını proje süresince belirli oranlarda alarak payını artırırken, diğerlerinin payları azalmaktadır (Eren ve Antepli, 2022). Gayrimenkul alımlarında da kullanılabilir bir yöntemdir. Aynı projelerde olduğu gibi gayrimenkulde de banka ile ortak olarak alınmış olan mülkün sahipliği için bankaya belirli dönemlerde ödeme yapılabilir. Böylece bankanın mülk üzerindeki hakları zaman içerisinde müşteriye aktarılmış olacaktır.

Diğer bir müşareke yöntemi ise sabit müşareke yöntemidir. Sabit müşarekede kar ve zararın paylaşım oranı ve tarafların payları sözleşmenin başlangıcında belirlenir ve bu oranlara sadık kalınarak proje tamamlanır (Eren ve Antepli, 2022).

4.1.3. Murabaha (Finansal Alım-Satım)

Katılım bankacılığında sıklıkla kullanılan diğer bir kredi yöntemi murabaha yöntemidir. Kar-zarar ortaklığının bulunmadığı bu yöntem bankaların yaptığı yatırımların çok büyük bir kısmını kapsamakta olup katılım bankaları için uluslararası piyasalardan fon temini sağlayacak önemli bir araçtır (Aktepe, 2013; Çanakçı ve Tunali, 2018; Parlakkaya ve Çürük, 2011).

Murabaha kredilerinde, müşterinin talep ettiği emtia, gayrimenkul, menkul veya hizmetin alınarak ipotek karşılığında müşteriye aktarılmaktadır. Banka murabaha sözleşmelerinin değerlendirilmesinde hem müşterinin kredibilitesini hem de talep edilen ürün/ hizmetin kredi için uygunluğunu inceler. Onaylanan murabaha talepleri neticesinde banka müşterinin istediği alımı yine müşterisi adına yapar. Banka alış fiyatının üzerine belirlenen oranlardaki kar marjını ekleyerek müşterisine teslim eder. Dolayısıyla bir murabahanın fiyatı, satın alma maliyetini ve bankanın kar marjını kapsar. Ürünün faturası satıcı tarafından banka müşterisi adına

hazırladığı için murabahayı kullanan satın alma fiyatı ve bankanın eklediği kar marjı hakkında bilgi sahibidir. Murabahada uygulanacak kar marjı ise piyasadaki faiz oranları kısıt alınarak oluşturulur (Parlakkaya ve Çürük, 2011). Geri ödemesi ise müşteri ile yapılan anlaşmaya bağlı olarak taksitli veya ileri bir tarihte defaten ödeme şeklinde olabilir (Sümer ve Onan 2016; Kaya, 2010).

Sadece kurumsal değil bireysel müşterilerin de yer alabileceği murabaha sözleşmelerinden müşteri istediği her an vazgeçebilme hakkına sahiptir. Alımı yapılan varlık müşterinin istediği tüm özelliklere sahip olsa dahi müşteri murabahayı kullanmayabilir. Hali hazırda müşterilerin geri ödemelerde sorun yaşaması ihtimalinin olmasının dışında cayma haklarının da olması bankayı maddi olarak zor duruma düşürecektir. Her ne kadar varlığın mülkiyeti ipotek nedeniyle bankaya ait olsa da söz konusu varlığın yeniden satışa çıkarılması banka için hem zaman hem de kaynak kayıplarına yol açacaktır. Bu nedenle murabaha katılım bankacılığındaki riskli yöntemlerden biri olarak görülmektedir (Çanakçı ve Tunalı, 2018).

4.1.4. İcara ve İktina

İcara sözleşmeleri de katılım bankalarının önemli finansman yöntemlerinden biri olup bir çeşit finansal kiralama (leasing) sözleşmesidir. İcara sözleşmeleri, bankaların müşterisinin üretim için ihtiyaç duyduğu maddi duran varlıkların satın alarak müşterisine orta ve uzun vadede, üzerinde anlaşılmış sabit bir kira bedeli ile kullanım hakkı sağladığı sözleşmelerdir. İcara verilen varlığın mülkiyeti bankaya aittir ve bankanın varlıkları içerisinde yer alır. Belirlenmiş olan vadenin sonunda bir bedel ile varlığın mülkiyeti müşteriye devredilebilir. İcara sözleşmelerinde, ödemelerin önceden yapılması durumunda, vadesinden önce sözleşmeye son verilebilir (Sümer ve Onan 2016).

İktina da icara gibi kiralama sözleşmesidir. Ancak, iktinada müşteri (yani kiracı) vade sonunda kiraladığı varlığı satın almak zorundadır. Esasen bu yöntemde varlığın bedeli, aşınma payları

dikkate alınmadan, taksitlendirilerek müşteriden tahsil edilmiş olunur. Bu nedenle kira bedeli banka tarafından sağlanan fonlara bağlı olarak belirlenir. Yapılan kira ödemeleri banka tarafından ayrı bir hesapta toplanıp bir fon kaynağı olarak kullanılır ve ortaya çıkan kar ve zararlar müşterinin hesabına eklenir veya hesaptan mahsup edilir (Kaya, 2010).

4.1.5. Bey³-i Müeccel (Taksitli Satış)

Vadeli satış niteliğinde olan bey³-i müeccel yöntemi ile müşterilere fon kullanırılmış olur. Üretim faaliyetlerinde kullanılacak olan gayrimenkul, hammadde, yarı mamuller veya makine ve teçhizatların sağlanması için talep edilebilir (Kaya, 2010).

Banka tarafından temin edilen malzeme/ ürün bedelini müşteri vadeli olarak ödemektedir. Fiyatlara vade farkı konulabilir ancak taksit ödemelerinden gecikme olması durumunda müşteriden herhangi bir cezai ödeme veya gecikme faizi istenmez. Eğer, müşteri ödeme gücünü çekiyor ise ödeme planında revizyon yapılabilir. (Kılıçaslan ve Okka, 2021)

4.1.6. Selem (Para Peşin, Mal Veresiye Satış) ve İstisna

Finansal çevrede riskleri minimize edebilmek için kullanılan türev araçlar belirsizlik içerdikleri yönünde İslami çevrede eleştirilmekte olduğundan bu ürünlere muadil olabilecek ve İslamiyet'e uygun olan selem ve istisna gibi finansal araçlar oluşturulmuştur (Kılıçaslan ve Okka, 2021).

Selem sözleşmesi yapı olarak türev ürünlere benzemektedir. Fiziki olarak var olmasa da bir malın, döviz ve kıymetli madenler hariç, satın alımı için yapılır (Aktepe, 2013:50). Banka (selem alıcısı) bir malın alımı için üretici veya tedarikçi niteliğindeki müşterisine ürünün toplam bedelini peşin olarak öder. Ürünü teslim almak için ise belirlenen vade sonuna kadar beklemek zorundadır. Günümüzde özellikle çiftçiler hasat öncesi dönemler için ihtiyaç duydukları finansmanı selem yöntemi ile sağlayabilmektedirler (Alkış, 2018).

Vadesi genellikle bir yıl olan selem sözleşmelerinde banka satın aldığı malın mülkiyetine sahip olmadan bu malı üçüncü kişilere satamaz ve malın satış fiyatı piyasa fiyatlarının üzerinde olamaz (Parlakkaya ve Çürük, 2011).

İstisna sözleşmeleri de selem ile benzer niteliktedir. Üretimi veya inşaatı ileride tamamlanacak olan, fiyat ve özellikleri istisna sözleşmesi ile belirlenmiş bir ürünün/ yapının üretilerek ileri de bankaya teslim edilmesi ve banka tarafından satışının yapılmasını sağlayan sözleşmelerdir. Diğer bir deyişle, istisna sözleşmeleri belirli özelliklere sahip bir ürünü belirli bir süre içerisinde üretmeyi taahhüt eden ve fiyatı önceden öngören bir imalat anlaşmasıdır (Yakar vd., 2013). “Özellikle yarım kalmış kooperatiflerin tamamlanması, toplu konutların finansmanı, müteahhitlik işleri gibi inşaat işleri veya araç, gemi, uçak imalatı gibi alanlarda tercih edilebilecek bir sözleşmedir” (Aktepe, 2013:51).

İstisna sözleşmeleri bir anlamda banka için üretimin yapılmasını sağlamaktadırlar. Üretim veya proje için gerekli olan fonların temin edilebilmesi için ihraç edilen istisna sertifikaları eşit değerli sertifikalar olup söz konusu ürününün/ işin sahip olması gereken nitelikler, iş için tanınan vade, işin miktar ve bedeli gibi bilgiler istisna sözleşmesinde yer almalıdır (Hayta ve Boyraz, 2018; Alkış, 2018). Üretime başlanmamış olması koşulu ile alıcı sözleşmeyi tek taraflı feshetme hakkına sahiptir.

Selem ve istisna sözleşmelerinde banka üreticiden teslim aldığı ürünü üçüncü kişilere satar. Satışın gerçekleşmesi için alıcı, bankaya bir miktar peşinat ödemelidir. Geri kalan tutarı ise taksitler halinde bankaya ödemelidir. Bu açıdan birbirine benzeyen selem ve istisna yöntemleri bankanın ödeme şekli nedeniyle farklılık gösterir. Selem sözleşmelerinde kredi olarak verilecek tutar sözleşmenin yapıldığı zaman yapılır iken istisna sözleşmelerinin ödemesi daha sonra da yapılabilmektedir (Parlakkaya ve Çürük, 2011).

İstisna ve selem sözleşmelerinde ortaya çıkan zamanında teslim edilmeme ve düşük kalite gibi sorunlar nedeniyle meydana gelen

gelir kayıpları bankalara sermaye sorunu yaratabilmektedir. Bankalar ters işlem yaparak bu riskleri elimine edebilirler (Çanakcı ve Tunalı, 2018).

4.1.7. Teverruk

Teverruk, selem sözleşmelerinin tersine işleyen bir sözleşme türüdür. Selem sözleşmelerinde banka ürün bedelini peşin ödeyip ürünü taksitle satarken, teverruk sözleşmelerinde banka ürünü taksitle satın alıp üçüncü kişilere peşin olarak satmaktadır. Mal alım-satımının dışında borçları yeniden yapılandırmak için de kullanılabilir. Teverruk sözleşmelerinin uygulanabilmesi için gerekli olan şartlar şöyle ifade edilebilir; sözleşmeye konu olan ürünün varlığı tespit edilmiş olmalı, eğer mevcut değilse malın özellikleri ve bulunduğu yer bildirilmelidir, eğer ürün üçüncü bir kişiye satılacaksa bu satıştan önce ürün satıcının mülkiyetine geçirilmelidir. Söz konusu ürün döviz veya kıymetli maden olamaz. Ürün satıcının diğer ürün/ varlıklarından ayrı tutulmalıdır, malın teslimi için herhangi bir sorun olmamalıdır, söz konusu ürün sadece banka veya bankanın belirlediği brokerlar aracılığıyla satılmalıdır (Kazanıcı, 2018).

Ancak teverrukun uygulanması ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu yöntem İngiltere’de daha çok kıymetli maden alım satımı yapmak için kullanılırken Malezya’da borç yapılandırmaları için uygulanmaktadır (Sümer ve Onan, 2016).

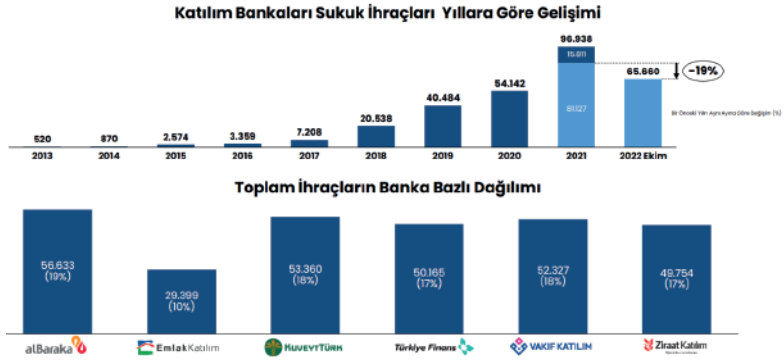
4.1.8. Sukuk (Kira Sertifikası)

Sukuk, katılım bankaları başta olmak üzere birçok finansal kuruluşa, işletme ve hatta ülkelere kaynak yaratabilen bir finansal araçtır. İslami tahvil/ bono veya faizsiz tahvil/ bono olarak görmektedirler (Sümer ve Onan, 2016). Ancak, tahvil ve bonolar fiziki olmayan varlıklar üzerinden de ihraç edilebilen ve yatırımcısına faiz getirisi vaat eden finansal araçlardır. Sukuk ise fiziki bir varlığa dayanmakta ve bu varlık üzerinde mülkiyet ve gelirden pay alma

hakları sağlamaktadır (Parlakkaya ve Çürük, 2011; Çelenk ve Çebi, 2019).

Sukuk sertifikaları ile ticari varlıklar menkul kıymete dönüşürülerek sertifikalar aracılığıyla satılmış olur. Bu sertifikaya sahip olanlar, sertifikada belirtilen oranlarda, söz konusu varlığa ve varlıktan elde edilen gelire ortak olmuş olurlar. Türkiye’de sukuk kira sertifikası adı ile ihraç edilmektedir (Çelenk ve Çebi, 2019). İslami finans açısından en önemli finansal araçlardan biridir. Dünya genelinde tercih edilen bir finansal araç niteliğinde olup Türkiye’de de ihraçları sürekli olarak artış göstermektedir. Şekil 2 Türkiye’de 2013 yılı itibari ile ihraç edilen sukuk miktarları ve sukuk ihraççılarının payları görülmektedir.

Şekil 2- Türkiye’de Sukuk İhracı

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği 2022 yılı faaliyet raporu

Şekil 2’de yer alan bilgilere göre 2013 yılında 520 olan sukuk miktarı 2021 yılına gelindiğinde 96.938’e yükseldiği görülmektedir. Özellikle bir önceki dönem baz alınarak bakıldığında 2020 yılında sukuk ihracında önemli bir gelişme gözlenmiştir. Türkiye’deki en büyük sukuk ihraççısının ise Albaraka Türk olduğu görülmektedir.

Piyasalardan fon toplayabilmek için kullanılan sukuk farklı şekillerde olabilen bir finansal araçtır. Bunlardan bazıları leasinge dayalı sukuk, müşareke ve mudarabaya dayalı sukuk, seleme dayalı sukuk ve icareye dayalı sukuktur. Ayrıca varlığa dayalı tahvil, faizsiz bono veya kira sertifikaları da birer sukuktur. Bu sukuk türleri içerisinde en çok icare sukukun tercih edildiği de görülmektedir (Sümer ve Onan, 2016; Aktepe, 2013).

Sukuğun satışı için ise sukuğu ihraç eden firma sukuğun dayandığı fiziki malları finansal aracılık yapacak olan “özel amaçla kurulmuş” bir şirkete devretmelidir. İhraç edilen sukukların satışını bu şirket gerçekleştirecektir.

4.2. Üretim Dışı Kredi

Katılım bankalarının işletmelere üretim amacıyla sunduğu kredilerin dışında, üretim amacı taşımayan daha çok bireysel ihtiyaçlar için kullanılan krediler de bulunmaktadır. Bunlar herhangi bir kar amacı gütmeyen, tamamen yardım etmek amacıyla sağlanan kredilerdir. Bu kredilere genel olarak karz-ı hasen denilmektedir. İslam’da maddi açıdan zor duruma düşmüş birine karşılık beklemeksizin ihtiyacı olan parayı vererek yardım etmek karz-ı hasen olarak isimlendirilmektedir (Aktepe, 2013).

4.2.1. Karz-ı Hasen (Güzel Borç veya Faizsiz Ödünç)

Bir çeşit ihtiyaç kredisi olan karz-ı hasen hem bireylerin hem de işletmelerin kullanabileceği fonlar olup bu yöntem İslamiyet’in direkt borç olarak verilmesini kabul ettiği tek yöntemdir (Alkış, 2018).

Kelime olarak güzel borç anlamına gelen karz-ı hasen ihtiyaç sahiplerine, ileride hiçbir masraf ve faiz eklemeyen geri ödemesi alınmak şartı ile verilen bir kredi türüdür (Canbay ve Pirali, 2019). Bu uygulamadaki finansal amaçtan daha çok ihtiyaç sahiplerine yardım etme amacı söz konusudur. Dolayısıyla, karz-ı hasenin bankacılık uygulamasında, bankanın kullandırılan bu fonlardan hiçbir

kazanç beklentisi bulunmamaktadır. Eğitim, sağlık, evlilik veya maddi zorluk gibi birçok farklı nedenle talep edilebilir.

Bu kredi, tamamen güvene dayanarak müşteriye sağlanır. Dini yönden bir zorunluluk taşımamaktadır. Kredinin belirli bir dönem içerisinde geri ödenmesi planlanır (Canbay ve Pirali, 2019). Bazı durumlarda geri ödenmesini güvence altına almak için maddi bir teminat veya kefil de istenebilir. Müşterinin yapması gereken tek ödeme anapara ödemesi olup bunu da yine taksitlerle veya defa-den ödeyebilir. Eğer banka müşterisinin ana para ödemelerini dahi yapamayacağı kanaatine sahip olursa sağlanan bu fonlar bankanın zekat fonundan karşılanarak müşterinin borcu silinir (Kaya, 2010).

5. SONUÇ

Yapılan bu çalışma Türkiye’de mevduat bankalarına alternatif bir bankacılık sistemi olarak faaliyet gösteren katılım bankalarının sunduğu finansman olanakları hakkında bilgi vermeyi ve böylece katılım bankacılık sistemi hakkındaki literatüre katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Türk bankacılık sistemi kanunlarına göre mevduat ve katılım bankaları bir anlamda birbirinin alternatifi niteliğindedir. Müşteri profiline farklılık göstereceği düşünülen bu iki bankacılık türü para aktarım fonksiyonları nedeniyle temelde aynı yapıya sahip olsalar da sundukları hizmet ve ürünleri oluşturma yöntemleri farklılık göstermektedir.

Katılım bankaları tüm ürün ve hizmetlerinde İslam’ın haram kabul ettiği unsurlardan uzak durmalıdır. Bu unsurların yer almadığı bir finansal sistem ile müşterilerinden fon toplamalı ve yine fon ihtiyacı olanlara aktarmalıdır.

Katılım bankaları cari hesaplar veya katılma hesapları ile fon toplayıp bunları çalışmada üretim ve üretim dışı krediler olarak adlandırılan çeşitli finansman yöntemleri ile fon ihtiyacı olanlara aktarmaktadır. Bu fon aktarım mekanizması içerisinde müşterilere kardan pay alma ve kar-zarara ortaklık gibi farklı faydalar sunmak-

tadır. Dünya'ya bakıldığında katılım bankalarının sunduğu finansman yöntemlerinin çeşitliliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle çalışma sadece Türkiye'de de uygulamalarının var olduğu finansman yöntemlerine değinmiştir. Çalışmada bahsedilen yöntemler; mudarebe, muşareke, murabaha, icare, iktina, bey-i müeccel, selem, istisna, teverruk, sukuk ve karz-ı hasen yöntemleri olmuştur. Teorik olarak açıklanmaya çalışılan bu finansman yöntemlerine yönelik gelecek çalışmalarda Türkiye ve Dünya'daki uygulamalara değinilmesi, bu uygulamaların avantaj ve dezavantajlarından bahsedilmesi hem finansman yöntemlerinin gelişimi açısından hem de literatüre katkı sağlanması açısından önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aktepe, İ. E. (2013). *Sorularla Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Alkış, A. (2018). İslam hukukunda katılım bankacılığı fon toplama ve kullandırma yöntemleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 120-133.
- Apak, S. & Açıkgöz, A. F. (2011). Türkiye'de katılım bankacılığının bankacılık sektöründeki yeri ve finansal istikrara katkısı. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (1), 70-85.
- Bayındır, S. (2005). *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005
- Canbay, Ş., & Piralı, K. (2019). Türkiye'de İslami finans enstrümanlarına yeni bir model önerisi: Karz-ı hasen ve Robertson gecikmesinin finansman kaynağı olarak kullanımı. *Işdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ek Sayı 2019, 285-299.
- Çanakçı, M. & Tunalı, H. (2018). İslami bankacılık sektöründe likidite riski unsurlarını belirleyen esaslar. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 10(18), 90-119. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/480413>
- Çiğçi, G. (2020). *Uluslararası göçlerin finansal etkileri*, Siyaset ve Ekonomi Araştırmaları (Ed. M.Özhan) Ekin Yayınevi, Bursa/ Türkiye, 59-89.

- Coşkun, M. N.& Ardor, H. N.& Çermikli, A. H.& Eruygur, H. O.& Öztürk, F.& Tokatlıoğlu, & Dağlaroğlu, T. (2012). Türkiye’de bankacılık sektörü piyasa yapısı, firma davranışları ve rekabet analizi. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Çelenk, H., & Çebi, A. (2019). Finansman sağlamada mudarabe sukuk ve müşareke sukukun ortaklığa dayalı kira sertifikaları boyutuyla değerlendirilmesi ve muhasebeleştirilmesi. *Journal of Management and Economics Research*, 17(1), 124-142.
- Döndüren, H. (1984). *İslâm hukukuna göre alım-satımda kâr hadleri*. İnce Matbaacılık Tesisleri.
- Eren, Ö., & Antepli, A. (2022) İslami finansman enstrümanlarından mudarabe ve müşareke finansman *modellerinin işleyişi ve muhasebeleştirilmesi*, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(124),65-81.Doi: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.54858>
- Erol, H. M. (2006). Dünya’da ve Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi ve Türkiye’de kamu bankalarının yeniden yapılandırılması, (yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Esmer, Y., & Bağcı, H. (2016). Katılım bankalarında finansal performans analizi: Türkiye örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 17-30.
- Gönen, İ., & Gökçen, G. (2017). Katılım bankalarının finans sektörü içindeki yeri ve katılım bankalarına yönelik müşteri algısı. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 61-77.
- Hayta, A.B, & Boyraz, Ü. (2018). Katılım bankalarında fon yönetimi: Sukuk uygulaması. *Turkish Studies Economics, Finance and Politics*, 13(22),107-127. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14231>
- Kaya, Ö. (2010). Katılım bankacılığının gelişimi ve Türk bankacılık sistemi içerisindeki etkinliğinin araştırılması. (yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaytancı, B. G.& Ergeç, E. H.,& Toprak, M. (2013). Katılım bankası müşterilerinde bankacılık ürün ve hizmetlerine yönelik mem-

- nuniyet: Türkiye örneği. In International Conference on Eurasian Economics, 801-811.
- Kazancı, F. (2018). Türkiye’de faizsiz bankacılık prensiplerine uygun teverruk pazarı: Ürün ihtisas borsası. *İslam Ekonomisi ve Finans Dergisi (İEFD)*, 4(1), 17-47.
- Kılıçarslan, A. & Okka, O. (2021). Ticaret borsalarında selem ve alt selem sözleşmelerinin alternatif enstrüman olarak kullanılması. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 7(3), 186-208.
- Özulucan, A., Deran, A. (2009). Katılım bankacılığı ile geleneksel bankaların bankacılık hizmetleri ve muhasebe uygulamaları açısından karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85 – 108.
- Parlakaya, R., & Çürük, S. A. (2011). Finansal rasyoların katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında bir tasnif aracı olarak kullanımı: Türkiye örneği. *Ege Akademik Bakış*, 11(3), 397-405.
- Rammal, H.G. (2003). Mudaraba in Islamic Finance: Principles and Application. *Business Journal for Entrepreneurs*, 16(4), 105-112
- Statista veri tabanı (Erişim Tarihi 15 Eylül 2022). Erişim adresi: <https://www.statista.com/statistics/265135/market-capitalization-of-the-banking-sector-worldwide/>
- Sümer, G., & Onan, F. (2016). Dünya’da faizsiz bankacılığın doğuşu, Türkiye’deki katılım bankacılığının gelişme süreci ve konvansiyonel bankacılıktan farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- Şakar, B (2011). *Banka Kredileri ve Yönetimi*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım
- Takan, M., & Boyacıoğlu, M. A. (2001). *Bankacılık*. Ankara: Nobel Yayınevi
- Türkiye Bankalar Birliği (2021), Banka bilgileri, Erişim adresi: www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/banka-bilgileri/banka-ve-sube-sayilari/70
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2021), Banka bilgileri, Erişim adresi: <https://tkbb.org.tr/banka-bilgileri>

- Türkiye Katılım Bankaları Birliği (2022), *Katılım bankacılığı nedir? Nasıl çalışır?*(Broşür) Erişim adresi: <https://tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/TKBB-Katilim-Bankaciligi-Nedir-Brosur.pdf>
- Yakar, S., Kandır, S. Y., & Önal, Y. B. (2013). Yeni bir finansman aracı olarak “Sukuk- kira sertifikası” ve vergisel boyutunun incelenmesi. *Bankacılar Dergisi*, 84, 72-94.
- Yardımcıoğlu, M., Coşkun, S., & Kocamaz, H. (2012). Özellikli varlık yatırımının finansmanında murabaha kredisi (üretim desteği) kullanımı ve kar payı ödemelerinin TMS-23’e göre muhasebeleştirilmesi. *Kabramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 121-129.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılığın doğuşu ve Türk bankacılık sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.
- 5411 sayılı Bankacılık Kanunu (2005,01/11), Resmi gazete (sayı: 25983), erişim adresi: [www.mevzuat.gov.tr/ MevzuatMetin/1.5.5411.pdf](http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf)